



Fiskeri- og havministeren

Stortinget

Deres ref

Vår ref

Dato

24/2884-2

16. april 2024

Dokument 8:146 S (2023-2024) - representantforslag om å bevare og restaurere økosystemet i Oslofjorden

Jeg viser til representantforslag 8:146 S (2023-2024) fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson, Lan Marie Nguyen Berg og Une Bastholm om å bevare og restaurere økosystemet i Oslofjorden.

Energi- og miljøkomiteen oversendte representantforslaget til uttalelse i brev av 12. april til klima- og miljøministeren, men det er overført til fiskeri- og havministeren, ettersom de fleste spørsmålene gjelder fiskeri som ligger under fiskeri- og havministerens ansvarsområde. Flere av forslagene berører både fiskeri- og havministerens og klima- og miljøministerens områder, og deler av svaret er innhentet fra klima- og miljøministeren.

Oslofjorden er et svært viktig område for mange, både dem som har fjorden som yrkesgrunnlag, fritidsbrukere og andre som lever i nærheten av fjorden. Dette fjordområdet ligger langs det tettest befolkede området i Norge, og er dermed gjenstand for mange ulike påvirkningsfaktorer, også fra fiskeri. Avrenning fra store deler av østlandsområdet har sine utløp i Oslofjorden, og utslipp fra kommunale avløp og avløp i spredt bebyggelse samt avrenning fra landbruket er blant de største påvirkningene på Oslofjorden. I tillegg påvirker klimaendringene miljøet og forsterker effektene av menneskelig aktivitet. Ekstremværet i fjor sommer har åpenbart påvirket fjorden gjennom tilføring av store mengder partikler og næringsalter, og det er usikkert hvor lenge dette vil påvirke miljøet i fjorden negativt. Store deler av

Oslofjorden har som følge av disse påvirkningsfaktorene moderat økologisk tilstand og dårlig kjemisk tilstand etter vannforskriftens kvalitetselementer. I tillegg er det sterkt press på strandsonen. Oslofjorden er påvirket fra mange kanter, og det er mange hensyn som skal avveies i forvaltningen av fjorden. Regjeringen tar på høyeste alvor den miljøtilstanden som Oslofjorden er i, og er bekymret for økosystemet i Oslofjorden.

Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv og etableringen av Oslofjordrådet har vært viktige initiativer for å se de ulike påvirkningsfaktorene i sammenheng, herunder også påvirkning fra fiskeriene. Sittende regjering følger aktivt opp tiltaksplanen, slik det er nedfelt i Hurdalsplattformen. Planen inneholder 63 tiltak og 19 punkter for kunnskapsinnhenting. Målene med planen er at fjorden skal oppnå god miljøtilstand, viktige naturverdier skal restaureres, og det biologiske mangfoldet i fjorden skal ivaretas. I tillegg skal planen fremme et aktivt friluftsliv. Å nå disse målene forutsetter samordnet bruk av virkningsfulle tiltak mot de viktigste påvirkningene. I tillegg er regjeringen i gang med et krafttak for Oslofjorden, med et særlig fokus på de største påvirkningsfaktorene; avløp, jordbruk og fiskeri. Mange viktige tiltak er gjennomført eller iverksatt for å bedre Oslofjordens tilstand. Særlig er virkemidlene innen avløp og jordbruk styrket. I den nyeste statusrapporten om gjennomføring av tiltak i tiltaksplanen konkluderes det med at det gjøres en betydelig innsats på mange fronter, men at arbeidet med å gjennomføre tiltakene går for sent. Det understrekes i rapporten at det er nødvendig å redusere næringstilførsler fra avløp og jordbruk, gjenoppbygge rovfiskbestandene og unngå ytterligere nedbygging av både strandsonen og gruntvannsområder.

I det følgende kommenteres forslagene knyttet til økosystemet i Oslofjorden som berører fiskeriaktivitet i Oslofjorden. Dette omfatter forslag 1-6, 8, 11 og 13.

Dette er en sak som er svært viktig for oss. En ren og rik fjord er grunnlaget for all fiskeriaktivitet i Oslofjorden, og jeg er opptatt av at fiskeriforvaltningen skal bidra inn i det viktige arbeidet som gjøres for fjorden. Vi har innført flere tiltak på fiskerisiden for å bedre tilstanden i fjorden. Jeg kan nevne forbudet mot å fiske torsk i Oslofjorden, innenfor grunnlinjen fra og med Vestfold og Telemark og til grensen mot Sverige, som ble innført i 2019. Forbudet gjelder hele året. Av hensyn til blant annet yrkesfiskernes driftsgrunnlag, fiske etter andre arter og mottaksstrukturen er det åpnet for en begrenset dispensasjonstilgang for yrkesfiskere. Det ble også innført et forbud mot alt fiske i viktige gytefelt i gyteperioden, og forbud mot å fiske med bunnsatte garn innenfor grunnlinjen fra og med Vestfold og Telemark og til grensen mot Sverige. I tillegg ble det innført tekniske reguleringer som sorteringsrist i rekefisket og større maskevidde for å sikre bedre selektivitet i fisket, for å passe på den minste og mest sårbare fisken. Fiskeriene skal selvsagt være med å bidra til å

bedre tilstanden i fjorden også fremover. Jeg opplever at både yrkesfiskerne og fritidsfiskerne er svært engasjerte, og alle deler ønsket om et velfungerende økosystem i Oslofjorden. Næringen arbeider blant annet kontinuerlig med å utvikle mer skånsomme metoder og redskap, og interesseorganisasjoner for fritidsbrukere av fjorden legger ned et stort arbeid for å engasjere befolkningen.

Nå ser vi at tiltakene vi har innført på fiskerisiden for å verne om kysttorsken så langt, ikke har hatt den effekten vi har ønsket. Nærings- og fiskeridepartementet og Klima- og miljødepartementet har derfor gitt Fiskeridirektoratet og Miljødirektoratet i oppdrag å utrede ytterligere tiltak på fiskerisiden for å bygge opp fiskebestandene og et velfungerende økosystem. Rådene skal inkludere vurderinger av både yrkesfiske og fritidsfiske. Oppdraget har frist 1. juni.

Det vil være naturlig at flere av forslagene som omhandler fiskeri i representantforslaget inngår i denne utredningen, og vi kan ikke forskuttere utfallet av utredningen. Det er viktig å ha tilstrekkelig kunnskap om hvilke tiltak som vil virke best i dette området og konsekvenser av tiltakene for brukere av fjorden, og det er nødvendig å se ulike tiltak i sammenheng for å finne den beste pakken av tiltak som kan bidra til å oppnå ønsket effekt. Tiltak kan være inngripende overfor brukere av fjorden, og det er derfor svært viktig at vi har god oversikt over både effekter og konsekvenser av tiltak. Jeg mener at vitenskapen og faglig ekspertise må lede an i disse vurderingene.

Når vi har mottatt utredningen og anbefalingene fra direktoratene, vil jeg vurdere om det bør innføres ytterligere tiltak rettet mot fiskeriene som kan bidra til å bedre situasjonen i økosystemet i Oslofjorden.

Det følgende går inn på de ytterligere tiltakene som i hovedsak handler om miljøpåvirkning.

Forslag 7: Stortinget ber regjeringen utrede et generelt forbud mot ikke-nedbrytbare fiskeredskaper, slik at tapte fiskeredskaper ikke fortsetter å «spøkelsesfiske».

Tiltak for å stanse plastforurensning og redusere spøkelsesfiske er høyt prioritert av regjeringen. Forbud mot produkter er et inngripende virkemiddel som alltid må vurderes grundig i lys av helseskade og miljøforstyrrelse. Forbud må utformes for typen produkt generelt og må sikre at det ikke kun er produkter fra en enkelt aktør som er lovlige. Miljødirektoratet gjennomførte en oppdatert tiltaks- og virkemiddelvurdering for å forebygge marin forsøpling i 2020. Der har de foreslått ulike tiltak mot tapte fiskeredskaper, men et nasjonalt produktforbud er ikke foreslått for å redusere plastforurensning.

EU-kommisjonen la 30. november 2022 fram en melding om biobasert, bionedbrytbar og komposterbar plast. De anbefaler at bruk av bionedbrytbar plast skal begrenses til spesifikke bruksområder der reduksjon, ombruk og materialgjenvinning ikke er mulig. Fiskeritau (dolly rope) nevnes som et aktuelt bruksområde, men ikke fiskeutstyr generelt. For at bionedbrytbar plast skal brytes ned fullstendig, kreves for eksempel en viss temperatur over en viss tidsperiode i jord.

Regjeringen vil innføre produsentansvar for fiskeutstyr som inneholder plast fra fiskeri, akvakultur og fritidsfiske. Miljødirektoratet har nylig oversendt Klima- og miljødepartementet forslag til forskrift som skal gjennomføre bestemmelser om utvidet produsentansvar for fiskeutstyr som inneholder plast fra fiskeri, akvakultur og fritidsfiske i EU/EØS- direktivet om plastprodukter. Formålet med produsentansvaret er å forebygge og redusere miljøpåvirkningen fra fiskeutstyret gjennom økt separat innsamling av kassert fiskeutstyr, og at mer utstyr forberedes til ombruk og materialgjenvinnes. Dette skal bidra til mindre fiskeutstyr på avveie, og dermed mindre spøkelsesfiske, forsøpling og forurensning fra fiskeutstyr som ellers ville bli brutt ned til mikroplast. Økt ombruk og materialgjenvinning av slik utstyr vil også gi andre positive klima- og miljøeffekter slik som reduserte utslipp av klimagasser.

Dette er en ny produsentansvarsordning som skal sørge for at produsentene dekker nødvendige kostnader for separat innsamling av kassert fiskeutstyr som inneholder plast med etterfølgende transport og behandling. Ordningen gir dermed produsentene ansvar for deres produkter også når de blir avfall. Produsentene skal sørge for at det finnes et tilstrekkelig system for separat innsamling av kassert fiskeutstyr som inneholder plast, noe som vil medføre at det skal bli lettere og billigere for brukerne av slikt utstyr å levere det inn til forsvarlig håndtering når det har blitt avfall. Produsentene skal også sørge for informasjon og holdningsskapende tiltak for å forebygge og redusere forsøpling. Forslaget er til vurdering i departementet.

Jeg er kjent med at det også pågår relevant forskning for å utvikle nedbrytbare løsninger i fiskeredskaper. Arbeidet så langt viser at det er svært vanskelig å lage løsninger som er fullstendig nedbrytbare, opprettholder brukerens forventninger og har tilfredsstillende produktpris. Det er også viktig at «nedbrytbar» må kunne dokumenteres, slik at vi vet at materialet brytes ned innen rimelig tid til vanns i et norsk kaldt klima. Det finnes løsninger som aldri brytes helt ned til biologisk materiale, og forblir nanoplast.

- 9 *Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2025 legge frem forsterkede tiltak for å redusere nitrogenavrenning og næringsbelastning fra bekker, elver og vassdrag, herunder restaurering av kantsonevegetasjon.*

Miljøforbedrende tiltak, herunder restaurering, i vassdrag har mange positive effekter, og kan bidra til reduksjon i avrenning av nitrogen og andre næringssalter og partikler. I tilskuddsordningen 'Tilskudd til vannmiljøtiltak' prioriteres miljøforbedrende tiltak og restaureringstiltak med formål om å bedre miljøtilstanden i vassdrag høyt. Dette inkluderer tiltak som reduserer nitrogenavrenning og næringsbelastning fra vassdrag, herunder restaurering av kantvegetasjon. Nasjonal strategi for restauring av vassdrag 2021-2030 ble lagt frem i 2022. Målet med strategien er å restaurere minst 15 % av forringede vassdrag i Norge i perioden 2021 – 2030, og reversere den negative trenden slik at vi i 2030 restaurerer vassdrag i en høyere takt enn vassdrag forringes. Strategien skal følges opp med en handlingsplan. Denne er under utarbeidelse.

Kantvegetasjon har stor betydning for økosystemet i og langs vassdraget. Vegetasjon langs vassdrag kan begrense avrenning, bidra til viktige økosystemtjenester og klimatilpasning. Kantvegetasjon fanger opp jordpartikler, næringsstoffer og plantevernmidler fra bakenforliggende jordbruksareal. Kommunene har et viktig ansvar for å sikre kantvegetasjon langs vassdragene. Slik det følger av tiltaksplanen for Oslofjorden skal kommunene føre økt tilsyn med og oppfølging av tilfeller der krav om etablert vegetasjonssone mot vassdrag ikke er oppfylt. I brev av desember 2023 til alle kommuner i Oslofjordens nedbørfelt om deres ansvar for oppfølging av tiltakene i helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord har Klima- og miljøministeren oppfordret kommunene til å jobbe systematisk med miljøtiltak blant annet knyttet til kantsoner langs vassdrag, og tiltak som sikrer vannmiljøet gjennom god arealplanlegging.

Det er også andre viktige tiltak som er iverksatt for å sikre at avrenning av nitrogen og andre næringssalter reduseres. Regjeringen har nylig sendt på høring forslag om revidert gjødselregelverk, med blant annet forslag om strengere krav til tillatt mengde fosfor som kan spres og innstramming i perioden det er tillatt å spre gjødsel. Høyt fosforinnhold i jord frigjør fosfor til miljøet i form av avrenning, og påvirker vannmiljøet negativt. Med nytt regelverk vil en få til en viktig snuoperasjon, selv om det vil ta tid å få til en bedring. Videre har Statsforvalteren fått på plass forskrift for Østfold, Oslo og Akershus om regionale miljøkrav i jordbruket, med blant annet redusert høstpløying. Redusert høstpløying gir redusert tap av nitrogen til vassdrag, og dette er et avgjørende tiltak for Oslofjorden. Statsforvalterne vurderer nå regionale krav i øvrige deler av fjordens nedbørsfelt. Oslofjorden er også høyt prioritert i jordbruksoppgjøret med rekordstore summer til miljøordningene, og 150 mill. kroner øremerket til vannmiljøtiltak rundt Oslofjorden.

10 Stortinget ber regjeringen i forslag til statsbudsjett for 2025 skjerpe tiltakene for å redusere nitrogenutslippene fra avløp i Oslofjordens nedbørsfelt, herunder sette strengere tidsfrister for etablering av renseanlegg og bidra med et betydelig større statlig tilskudd til berørte kommuner.

Regjeringen har iverksatt en rekke tiltak for å redusere forurensningen fra avløp til Oslofjorden og støtte kommunene slik at de raskere kan få på plass bedre rensing. Regjeringen har opprettet en tilskuddsordning for kommunenes planlegging av nitrogenfjerning ved avløpsrenseanleggene. For 2024 ble det bevilget 32 mill. kroner til ordningen. Regjeringen har også over de siste årene styrket Miljødirektoratet og statsforvalter slik at saksbehandlingen av nye utslippstillatelser til kommunene går raskere. Dette er helt sentrale tiltak for å raskt kunne få på plass bedre rensing.

Kommunene fikk også tydelig signal i 2022 om at renseanlegg med nitrogenfjerning må komme på plass raskt, og mange kommuner er kommet i gang med planleggingen. I tillegg sendte Klima- og miljøministeren i desember 2023 brev til kommunene om deres ansvar for oppfølging av tiltakene i helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord. Kommunene ble blant annet oppfordret til å jobbe systematisk med miljøtiltak knyttet særlig til utslipp fra kommunalt avløp og avløp i spredt bebyggelse.

Samtidig vil jeg understreke at rensing av avløpsvann er kommunenes ansvar. Dette finansieres av vann- og avløpsgebyr i tråd med prinsippet om at forurenser skal betale og selvkostprinsippet. Regjeringen forventer at kommunene følger opp dette ansvaret. Samtidig skal vi legge til rette for at kommunene kan foreta gode og smarte investeringer, og regjeringen jobber med virkemidler og insentiver for at bedre avløpsrensing skal komme raskt på plass.

12 Stortinget ber regjeringen sørge for at arbeidet med å ta vare på Oslofjorden ledes av følgeforskning som gir best mulig kunnskapsgrunnlag for vellykket oppbygging av økosystemene over tid.

Det er på bakgrunn av tilgjengelig overvåkning og forskning at vi har den nåværende kunnskapen om tilstanden og utviklingen i fjorden over tid. Slik overvåkning og forskning vil fortsette fremover.

Det er utviklet modeller for beregning av kildebaserte forurensningstilførsler til fjorden og modeller for å simulere effektene i Oslofjorden. Tilførselsberegningene skal oppdateres hvert år framover og vil gjenspeile effekten av de tiltakene som gjennomføres innen avløp, jordbruk og industri. Modellene skal også benyttes for å kvantifisere hvor mye forurensninger som må reduseres for å nå miljømålene i Oslofjorden, spesielt knyttet til overgjødning.

Det drives allerede basisovervåking i Oslofjorden og Skagerrak som vil fortsette også i fremtiden. Programmet Økokyst Skagerrak overvåker miljøtilstanden og inkluderer 28 vannforekomster i Ytre Oslofjord, Grenlandsfjordene og Agder. Elveovervåkingsprogrammet måler elvetilførsler til fjorden, mens programmene Milkys og Urban fjord overvåker nivåer, trender og effekter av farlige stoffer. I tillegg

har Havforskningsinstituttet og kommunene årlig overvåkning; dette suppleres av statsforvalternes mer tiltaksbaserte overvåking.

Videre skal det i løpet av året utarbeides en ny oppsummerende tilstandsrapport over utvikling for ulike plante- og dyregrupper i Oslofjorden. Dette ble sist gjort i 2019 i forbindelse med utarbeidelsen av Miljødirektoratets forslag til helhetlig plan for Oslofjorden.

En del av formålet med prosjekter for å gjenoppbygge økosystemer er å øke kunnskapen om effektene av ulike tiltak. Overvåking og følgeforskning skal være en integrert del av disse prosjektene.

Med hilsen

Marianne Sivertsen Næss